

« zurück blättern vor »

STOSOWAĆ v. imp., ab 1471; auch *stoszować*, *stósować*. 1)

‘Gegenstände angleichen, aneinander anpassen, in Übereinstimmung bringen’ – ‘dopasowywać przedmioty do siebie’: 1471 AGZ VI 145, STP *Statuimus, quod qui artificium aliquod in eorum fraternitate doctus non fuerit, eundem laborare hominibus non debet, solum sibi ipsi pro sua necessitate [...] solum gladium aut cultrum possunt reformare fabri vlg. stoffowacz (pro stossowacz)*. o 1564 Mącz 453c, SPXVI *Contexo, Wespotek tkę / ftawiam / zfadzam / ftofuyę*. o 1573 Strum Gv, SPXVI *kiedybyś miał dwa żłoby ftofować / puścić ná tył żłób mieřszzy*. o 1594 JanNKar Cv, SPXVI *chodzi, szuka, zbiera co zořtáto: y ftofuiąc iedno ku drugiemu [...] fkláda co może y umieć, y ftára sie, áby wždy przynamnięć wzór y kfztalt [...] onęgo klęynotu drugiego potomnym zořtáwił*. o †1640 Nab.Poez. 88 *Mandaty z nieba, Kiedy potrzeba, Boskie rygory I święte wzory Sami stosują / mitygują*. o 1765–1784 Mon. 67 451, L *Umiejętny rzemieřnik stosuie dzieło swoje do ksztátu i prawidła, podług którego to zrobionym być ma*. o [LBel.] (1844–1846) 1976 Fredro Trzy 130 *do tego ubrania stósowany kapelus.* – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW. 2) ‘in Beziehung setzen, vergleichen, gegenüberstellen; etw. auf etw. beziehen; interpretieren; etw. gleichsetzen’ – ‘rozpatrywać ze względu na związek z czymś; porównywać, zestawiać; nawiązywać; interpretować; zrównywać; kierować, odnosić coś do kogoś’: 1535 GlabGad L3v, SPXVI *Tenże one podobienstwa [...] składa á ftofuię*. o 1544 SeklWyzn G, SPXVI *ftymi nietrzy mam / ktorzy faszwyie ftofuią piřmo S. wyciągáiąc ie na swoi wymyřlony czyřcziecz*. o 1593 WysKaz 41, SPXVI *Rzecz się tá może zdać komu niebárzo wielka / iednák kto się iey ftátęcznie przypátrzy / y rzeczy z rzeczą stofuie*. o 1625 Star.Vot. C 2 b, L *Trzeba nam profesora coby prawo Polřkie czytał, ftofuiąc ie z inszemi*. o 1727 Łoski Lutnia 16 *Ták, iák ci wola iego, y poki zakryřli, Niech się do tego Punktu ftofuią twe myřli*. o 1745 Chrościń.Ioz. Pieřń. XIII VIII *Kto zas będzie miał reflexyi tyle, Dni swe ftofować ku zyciu przeřztemu*. o 1786 Stas.Buff. 13, L *Tylko przez stosowanie do siebie ciáł nazywamy ie wielkimi lub matemi*. o (†1812) 1954 Tremb.Listy I 111, DOR *Nikogo mi się poradzić nie godzi, sam nad kaźdym punktem muszę się zamysłać i z kaźdej go strony ogládać, wyciągi czynić, stosować, dziesięć razy jedno własną ręką przepisywać, a sto razy czytać*. o (1823) 1949–1955 Mick.Graż. 11, DOR *Rymwid milczy, a odejście zwleka; bo to, co styszał i co widział razem, kiedy stosuje i waży w rozumie, z lekkich słów ciężką rzecz odgadnąć umie*. o (1882–1886) 1897–1898 Korzon Wewn. III 208, DOR *Fizjokratyczne ich wywody ze względu na społeczeństwo, do którego były stosowane, jako teź na chwile, w której były wygłaszane, niosty więcej*

szkody niż pożytku. o 1950 Państwo 11 s.8, DOR *Ordonans ten w praktyce stosowano tylko do oficerów kawalerii i piechoty.* – SPXVI, CN, L, SWIL, DOR. 3) ‘etw. an etw. anpassen’ – ‘dopasowywać coś do czegoś’: 1552 KromRozm II t4v, SPXVI *potroffe naukę krześcীয়ąńską w ludźye wlewáli / ftofuyąc yą ku dowćipom ludzkim.* o 1553 KromRozm III A7, SPXVI *wewffem rozumy y wole fwoye ku yego [Boga] woley ftofuyąc.* o 1597 GosiCast 37, SPXVI *Stofuy myśli do tego / byś użyć wmiąłá.* o (1611) 1767 Krom. 298, L *Leszek dobry monarcha, by był poślednieysze sprawy według pierwszych stosował.* o 1769–1777 Zab. 3 264, L *Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas.* o (1790) 1979 Albertr. 60 *Ubiór do płci, do wieku niechay się ftofuie.* o (1830) 1882 Mochn.Lit. 58, DOR *Dawni i dzisiejsi retorowie utrzymują, że styl w pisaniu stosować trzeba do “materii”.* o [LBel.] (1920) o.J. Łoś *Wiersze 212, DOR Stosowanie rytmu do treści uczuciowej Mickiewicz doprowadził do najwyższego artyzmu w III części “Dziadów”.* – SPXVI, TR, L, SWIL, SW, DOR. 4) ‘darstellen, beschreiben’ – ‘przedstawiać, opisywać’: 1561 Leop B4v, SPXVI *Dzieie Apoftolfskie / zdádząc sie [...] fthofowác ono dziecińftwo rodzącego sie kościółá.* o [LBel.] 1595 SkarKaz 518b, SPXVI *aby nikt ná fwym obiáwieniu y rozumie nie przestwał: ále się kápłanow rádźil y fwoie obiáwienie wedle náuki kościelney ftofował.* – nur SPXVI. 5) ‘verwirklichen, verwenden, anwenden’ – ‘wprowadzać w życie, realizować; używać czegoś w jakimś celu, odnosić do kogoś’: 1573 Farn. 40, L *Zebranie i stosowanie pisma starego.* o 1775–1806 Teat. 49d 41, L *Jeżeli Wc Pan stosujesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić.* o 1901 Smol.W.Pisma II 297, DOR *[Kotłątaj] wyznawca rewolucyjnych idei wieku, ku politycznemu i społecznemu odrodzeniu ojczyzny niezmordowaną rozwinął czynność i wszelkie możliwe stosował środki.* o 1955 Archit. 8 s.249, DOR *W chwili obecnej najczęściej stosowanym przy produkcji wielkich bloków tworzywem jest żuzłobeton.* – L, SWIL, SW, DOR. 6) ‘zusammensetzen, aufstapeln’ – ‘układać, składać’: (1574–1582) 1574–1768 Stryjk. 79, L *Ja z domniemania, ani z niepewnego zdania, nie chcę historyi stosować.* o [LBel.] (†1864) 1869 Pot.L.Pam. I 217, DOR *Przy bocznym stoliku siedział sam jeden odstawný porucznik od ułanów, trzymał w rękę talią kart, mięszał, stosował, wabił do stosa, ale niestety! nikt się do niego zastosować nie chciał.* – L (zan.), SWIL, SW, DOR (daw.). 7) ‘flicken’ – ‘łatać’: [hapax] (1590) 1754 A.Kchn. W. 140, L *Sami naw poprawuią, sztuki wymiatuią. Ogorzale dębinq te mieysca stosuią.* – L (zan.), SWIL (prze.). 8) ‘nahe heranrücken, anlegen’ – ‘przykładać, przysuwać, przystawiać’: 1636 Żebr.Ow. 282, L *Każdy dwurzędne do swych piersi ftosuią poiazdy, i raz w raz morze kraią, reducunt ad pectora remos.* o [LBel.] (1840) 1949 Słow.Maz. 255, DOR *Każę mnie kamieniami zawałić w alkwie... Wałą głazy – ja stucham – stosują do*

węgła. – L, SWIL, SW (stp.), DOR (daw.). **9)** ‘vorschlagen, anbieten’ – ‘proponować’: [hapax] (†1696) 1728 Pot.Arg. 107, L *Nie koniecznym krwi musem, ale rozgarnionym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem*. – L (zan.), SWIL (prze.), SW. ◇ **Var:** *stosować* v. imp., 1535 GlabGad L3v, SPXVI – SPXVI, MAÇZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *stoszować* v. imp., [einzQu.] 16.Jh. SPXVI – nur SPXVI; *stósować* v. imp., [hapax] (1844–1846) 1976 Fredro Trzy 130 – nur SW. ◇ **Etym: 1)** mhd. *stozen* v., ‘stecken, hinzufügen’, LEX, nur für Inh. 1. **2)** nhd. *stoßen* v., ‘heftig berühren, auf etw. treffen; angrenzen’, GRI, nur für Inh. 1. ◇ **Konk:** †*sztosować* s.v. *stos*. ◇ **Der:** *nadstosować* v. pf., (1546) 1913 Wawel 366, SPXVI, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *usztosować* v. pf., 16.Jh. SPXVI; *przystosować* v. pf., 1551 Mal-Murz 112, PUZ, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *stosować się* v. imp., 1558 LubPs aa4v, SPXVI, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 2, 3, 4; *stosowny* adj., 1564 KwiatKsiąż B, SPXVI, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *ustosować* v. pf., 1573 Strum B3, SPXVI, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2, 3; *stoszowny* adj., [hapax] 1579 Calag 226a, SPXVI, nur für Inh. 1, 2, 3; *stoszować się* v. imp., [hapax] 1587 GórnRozm Fv, SPXVI, nur für Inh. 3; *wystosować* v. pf., (1611) 1767 Krom. 527, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2, 3; *stosunek* subst. m., ‘Beziehung’, 1781 Jakub I, MAY, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 2; *zastosować* v. pf., 1800–1801 Czack.Pr. 221, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *dostosować* v. pf., 1908 Bujak.Gal. I 158, DOR, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *zestosować* v. pf., (1884) 1949–1951 Sienk. Ogn. II 208, DOR, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2; *stosowalny* adj., ‘anwendbar’, [hapax] 1929 Kotarb.E.Elem. 373, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 5.

« zurück blättern vor »